

Prežilka.

I.

Velika noč se je bližala.

Kako je tedaj lepo, kadar se bliža Velika noč! Zunaj je navadno posebno prijazno vreme. Pomladnje solnce je že dobilo dokaj moči; a proti Veliki noči, se zdi, da narašča ta moč še vse hitreje kot sicer. Toplota kar žge in sili na dan trope najrazličnejših cvetic. In cvetice rasto in poganjajo, kot bi tudi one ne marale zamuditi tako lepega in tako svetega časa, kot je Velika noč. — Prav res: lepo je o Veliki noči!

Že Veliki teden je lepo. — Seveda, tedaj vlada še žalost, ker se spominjamo judovske krutosti, ki je pred toliko in toliko leti zadála smrt Izveličarju — in to so bridki spomini, ki nam silijo solzo v oko ... A vendar se meša v to žalost že tudi Veliki teden žarek veselja, zato ker vemo, da ne bo dolgo, ko se bo daleč naokrog glasila vesela pesem:

Gospod je vstal, aleluja —
Raduj nebeška se kraljica

in zato je že tudi Veliki teden vse tako lepo in pristrčno.

Veliki teden — — pa: ali veste zakaj je še tudi Veliki teden tako lepo in pristrčno? Kaj pa kuhajo in pripravljajo mati tiste zadnje dni Velikega tedna? Pirhe! Pirhe za Veliko noč — in kdo bi se ne veselil tudi teh!

Iletova mati so bili obljubili Jaketu in Marički, (ki sta bila včasih oba pridna, včasih pa samo Marička), da jima bodo skuhali pirhov za Veliko noč — vsakemu šest, kakor vsako leto — samó da prežilko preskrbita samá. Prežilka je pa tista rdeča voda, v kateri se kuhajo pirhi — in to rdečo vodo sta dobila Jake in Marička navadno pri Muretovih, ki so jim bili sosedje.

„Torej, ali bosta preskrbela prežilko?“ so vprašali mati Jaketa in Maričko že drugič.

„Bova, bova!“ sta hitela oba.

„Kje jo bosta?“

„Pri Muretovih —.“

Jake in Marička niti mislila nista za drugam. To se je umelo samo po sebi, da pri Muretovih. Sicer pa so jim bili Muretovi edini sosedje, ker je bilo na samoti. Torej k Muretovim!

Še tisto popoldne jo je ubral Jake k Muretovim. Maričke ni bilo doma, ker je bila odšla z babico k fari molit k božjemu grobu. Zato je šel Jake sam. In dobil je prežilko. Sosedovi so mu jo dali z veseljem — seveda táko, kakršno so imeli. Imeli so pa letos slučajno samo staro prežilko, t. j. od lanskega leta, zato ker je bil voznik pozabil pripeljati o pravem času nove... No pa to Jaketa ni motilo. Saj je stara prežilka tudi dobra in sosedovi, ki so bili že skuhali pirhe, so trdili, da so lepi... Hej — in Jaketovi bodo tudi!

Ko je nesel prežilko proti domu — bilo je je poln lonec — je kričal že od daleč:

„Prežilka — prežilka je tu!“

In Marička, ki je bila med tem dospela iz cerkve, mu je prihitela nasproti vsa vesela, češ:

„Oh Jake, ali res!“

In Jake je odvrnil moško:

„Res! res!“

Pri tem pa so ga obšle kar naenkrat take-le misli:

„Po prežilko sem šel jaz, samo jaz; zato je prežilka samo moja; in v prežilki se bodo kuhali samo moji pirhi...“

Poglejte — in té misli je povedal Marički kar naravnost in ni se mu smilila sestra, ki je skoro jokala pred njim in ga prosila, naj bo tudi za njene pirhe... Nič! In šele po dolgih prošnjah se je dal omečiti toliko, da je obljubil prepustiti prežilko Marički — toda kedaj? Šele potem, ko bodo skuhani vsi njegovi pirhi in ko prežilka njemu sploh ne bo več za rabo... Tak je bil!

II.

Kaj so pa mati rekli na to?

O, Iletova mati so prav dobro poznali svojega Jaketa. Vedeli so, da se čuti starejšega in močnejšega od Maričke in da zato kaj rad gospodari črez njo — često po krivem; zato so sklenili, da bodo storili vse, kar se dá, samo da mu iztrebijo to navado s korenino... In najlepša prilika za to se jim je nudila prav sedaj!

„Mati, kuhali se bodo najprvo moji, jelite?“ je prašal Jake, ko je prišel domov in položil prežilko na mizo.

„Zakaj pa ne oboji naenkrat?“ so prašali mati in gledali na lonec, ki je bil več kot dovolj prostoren za Jaketove in za Maričkine.

Jake pa ni vedel povedati niti enega vzroka, zakaj bi se ne kuhali oboji obenem!

„Torej tvoji najprvo?“

„Mgm! Moji!“

No, mati se naposled niso ustavljali več. Prežilko je bil prinesel Jake sam; zato so mu hoteli ustreči in skuhati najpoprej njegove. A za kazen so hoteli kupiti barvila in Maričkine pirhe na skrivnem pobarvati. Vsakdo pa vé, da so pobarvani pirhi tudi lepi — včasih še lepši kot oni, ki se kuhajo v stari prežilki... To bi bila torej nekako prav primerna kazen za Jaketa.

Res — tako so sklenili Iletova mati in tako bi se bilo tudi zgodilo, da ni prišlo vmes nekaj drugega, kar je pospešilo Jaketovo kazen in dalo materi še ugodnejšo priliko za to, kar so se bili namenili.

Ko so se kuhali Jaketovi pirhi in se jih je že prijemala rdeča barva — pomislite, kaj se je zgodilo tedaj! Mati so bili šli za par minut izpred ognjišča in tisti čas se je priplazil maček — (oni s črno liso na nosu) — skočil na ognjišče in ker ni bilo nikogar blizu, šel še dalje v peč, da bi povohal, kaj se neki kuha v loncih ... Iletova mati pa so prišli prav tedaj, zapazili mačka in s polenom zašarili nad njim. In maček — v silnem strahu — se je obrnil v peči tako hitro in tako nerodno, da je prevrnil lonec, ki mu je bil najbližji. To pa je bil Jaketov lonec — to so bili Jaketovi pirhi! Izmed šestih sta se dva ubila, ostali štirje — še ne popolnoma kuhani — pa so se povaljali po prahu in se omazali popolnoma ... Prežilka se je razlila po peči do zadnje kaplje ...

Kako je bilo Jaketu pri srcu, ko je zvedel o tem, to si lahko mislite. Dva pirha sta šla, prežilka je šla ... In kje dobiti drugo prežilko — sedaj, ko povsod sami kuhajo in bi je niti dali ne ... To samo na sebi je bilo dovolj, da bi bil človek jokal in žaloval ... O to je bila nesreča!

Pa to še ni bilo vse! Mati! O, koliko so imeli govoriti mati in koliko so vedeli napovedati nesrečnemu Jaketu! In če povem, da je še šiba pela nazadnje in da je Jake jokal, da se je čulo tja do Muretovih, in da so mu naposled mati le na izrecno Maričkino prošnjo dali onadva ubita in napol kuhana pirha, da jih je snedel: — potem, menim, sem povedal dovolj! ...

III.

Ko so še tisti dan popoldne prašali mati Jaketa, kaj bo s pirhi, je odgovoril Jake kar hitro:

„Bom pa bele imel; saj so beli tudi dobri!“

Takrat se je bil že nekoliko potolažil od zjutrajšnje nezgode; in hotel je celo prepričati samega sebe da so pravzaprav beli pirhi še lepši ko rdeči ...

„Pa se valinčati ne boš mogel“, so ugovarjali mati — „beli niso za valinčanje.“

In tedaj je zopet odgovoril prav hitro in prav tako, kot je čutil v srcu:

„Saj se Marička tudi ne bo mogla.“

Ta odgovor pa materi ni bil všeč. Iz teh besedi, zdelo se jim je, je govoril tako nekako ves stari Jake; zato so postali še nekoliko in zatrdili:

„A Marička bo vendarle imela rdeče pirhe!“

„Kje jih bo dobila?“ je prašal Jake.

„Barvat jih bomo dali —.“

„Ali res? Mati, ali moje tudi?“

„Tvojih pa ne.“

„Zakaj ne, mati?“

„Zato, ker bo Marička plačala iz svojega; ti pa nisi naštedil še niti krajcarja ... In pa zato, ker ji poprej tudi ti nisi privoščil prežilke ...“

O, tedaj pa je bilo treba videti, kako je Jaketa potrla ta novica! Tedaj so se mu udrle solze in jokal je ... jokal je: ne zato, ker on ne bo imel rdečih pirhov, ampak zato, ker jih bo imela Marička ... In to ni bilo lepo! Kaj n. pr. mu je bila naredila Marička hudega? Nič; saj še vedela ni, kaj nameravajo mati z njenimi pirhi. In vendar —, ko je popoldne prosila Jaketa, naj bi se skupaj pehljala — kaj ji je odgovoril Jake?

„Nočem!“ je rekel in se obrnil v stran ...

Tako je bilo! Sedaj pa sodite!

IV.

Iletova mati bi bili storili z Maričkinimi pirhi prav tako, kot so obe-tali Jaketu, in bi bili s tem Jaketa kaznovali iznova; toda nek drug slučaj jih je navedel na druge misli in na druge ukrepe. To pa je bilo takole:

Drugi dan — bilo je Veliki petek — sta šli Iletova in pa Muretova mati skupaj od božjega groba. Pri tej priliki je povedala Muretova, da se pri njih doma pirhi niso obnesli posebno, zato ker so se kuhali v stari pre-žilki — in da so zato naročili vozniku še enkrat, naj pripelje nove prežilke. Voznik jo je pripeljal in poskusili so iznova. In sedaj so novi pirhi vse lepši in vse bolj rdeči ... Tako je pravila Muretova in ponudila prežilko še Iletovki, češ: naj pride eden ponjo. In Iletova mati, ki dotlej Maričkinih pirhov še niso bili skuhali in pobarvali, so obljubili z veseljem, da bodo poslali Maričko.

Še tisti dan je šla Marička po prežilko. In dobila je je lonec: širok in podolgovat, da jo je komaj nesla in da je morala stopati kar mogoče oprezno. Pa kako lepa prežilka je bila!

In ko jo je nesla proti domu — kar ji pride naproti Jake. Namenjen je bil v vas, v prodajalno, kamor so ga bili poslali mati iskat rozin in ocvebov za potico. Da je bila šla Marička k Muretovim in po kaj je bila šla: tega mu mati niso bili povedali — nalašč ne. Zato se je skoro začudil, ko je zagledal Maričko.

„Kje si bila?“ jo je prašal že od daleč. Včerašnja jeza gaje bila minila —; zakaj njemu v pohvalo moram povedati, da dolgo ni držal jeze nikdar.

„Pri Muretovih sem bila“, je povedala Marička.

„Kaj pa neseš?“

„Ugani!“

„Mleko!“ je rekel Jake, zato ker so Iletovi včasih tudi mleko jemali pri Muretovih.

Toda Marička je trdila odločno, da ni mleko ...

„Kaj je pa drugega, če ni mleko?“

„Poglej —!“ je velela Marička, ko je prišel bližje.

In tedaj se je sklonil proti loncu, pogledal z vrha doli in — joj-mene —: lepa, rdeča in poleg vsega tega tako čista prežilka se je uškala v posodi ...

Jake je obstal začudenja.

Pogledal je še enkrat ... Dà, bila je prežilka —: Muretova prežilka —: Maričkina prežilka ...

„Ali je nova?“

„Nova.“

Sedaj je vedel vse ... sedaj je vedel preveč! Prežilka ... O, kako naenkrat in kako s prepričanjem je priznal samemu sebi, kar si je skušal utajiti še pred kratkim: — da so pirhi, kuhani v novi rdeči prežilki, vse kaj drugega, kakor oni, ki jih namažejo z barvo ...

O, vse kaj drugega!

Toda tedaj ni bilo časa, da bi bil stal in mislil o tem. Marički se je mudilo domov, njemu v prodajalno. In razšla sta se: — Marička z veseljem radi lepe prežilke, Jake pa z žalostjo, v katero so se mešali prvi znaki kesanja in pa iskrica upanja, da morebiti vendarle še ni vse izgubljeno in da se bodo omečili mati, ako stopi in jih poprosi prav lepo — — —

Toda tiho — —! Jaz zdaj še prav nič ne vem, kaj je takrat sklenil Iletov Jake; zato tudi govoril ne bom!

V.

Drugi dan opoldne pa so se kuhali Maričkini pirhi v novi prežilki... Prežilka je vrela in lepo je bilo videti, ko se je zdaj pa zdaj kateri prikazal na površju, izprva še bel, potem rdeče pikčast, pegast in naposled rdeč črezinčrez...

Mati so stali pred pečjo in kuhali. Jake in Marička pa sta sedela v veži na stolu in izbirala fižol. Raz stol pa se je videlo naravnost v peč —

Kako je bilo v peči ta dan vse nekam svečano —: vsaj Jaketu se je zdelo tako! Ogenj je plapolal s čistim in jasnim plamenom kakor še nikdar. In plamen — kako se je vzpenjal visoko, lizal stranski zid in se gibčno motal med lonci in posodami! Celo kup drvâ, ki se je sušil v peči na drugi strani, se je svetil in bleščal ob suhih, malo šprikljastih ploskvah...

Seve —, da so se kuhali v onem velikem loncu poleg Maričkinih pirhov še Jaketovi — — o, potem bi bilo v peči vse še mnogo bolj prijetno in svečano...

A vendar — Jake je upal, upal na nekaj in se nadejal..... Pst! In prav ta nada mu je dajala pogum, da je vztrajal pri fižolu, bil tiho kakor malokdaj in delal pridno navzlic temu, da se je moral vsaj na vsakih pet minut ozreti tja v peč — tja, kjer je v največjem loncu najbolj vrelo in grgralo...

Mati so se držali resno. Pač so bili zapazili pridnost Jaketovo in vseh jim je bila... A pokazati tega niso hoteli. Zakaj ne? Zato, ker so navzlic temu dvomili nad Jaketovo resno voljo... Vse to se jim je zdelo nekam prehitro... Čas in prilika — tako so mislili — bosta pokazala, koliko je treba upati in zaupati Jaketu...

V tem so bili pirhi kubani.

Mati so vzeli po vrsti drugega za drugim in vse lepo zložili v pehar... Lepo jih je bilo videti; vse rdeče jih je bilo! — A potem — (ali je Jake videl prav ali ne) — potem so kar molčé prijeli lonec s prežilko ter ga nesli v klet — — —

Torej nič — — nič — —!

Maričke takrat ni bilo zraven; odšla je bila v shrambo, da nabere novega fižola. Zato pa ni videl nihče, kako je tisti hip privrela Jaketu iz vsakega očesa solza tako trpka in tako debela, da ga ni bilo fižola v peharu, ki bi ga bil mogel primerjati ž njo... In taka solza — verjemite! — taka solza ni kaj vsakdanjega — —

In ko so prišli mati iz kleti — brez lonca in brez Jaketovih pirhov — tedaj se Jake ni mogel premagovati več... In udrlo se je za onima dvema solzama še nešteto drugih in med jokom in stokom je revež spravil na dan ono tako odločilno in zanj toli pomenljivo vprašanje:

„Mati —, mati ali mojih ne boste?“

„Ne!“

VI.

In res bi se bilo zgodilo Jaketu tako, kot so rekli mati: — pirhe bi mu bili sicer dali kuhat še enkrat, toda v krop .. a Marička je bila boljšega srca, kakor Jake, zato se ji je tá zelo zelo smilil, ko je zvedela, kako mislijo narediti mati z njegovimi pirhi. Videla ga je, kako je hodil okrog: klavern in s povešeno glavo — in takega — — ne, takega ga ni mogla gledati... Zato je stopila kar na skrivnem k materi in jim rekla:

„Mati, skuhajte jih še Jaketu v novi prežilki —; prosim, mati!“

In materi se je zdelo to tako lepo, da se niso ustavljali nič več in deli kuhat še Jaketove — toda na skrivnem, da Jake ni vedel in se ni mogel nadejati ničesar — — —

In drugo jutro — to je bilo ono veselo, vedno mlado velikonočno jutro — si lahko mislite Jaketovo presenečenje!

Mati so prinesli na mizo pehar in v peharju pirhov vse rdeče —; da jih je bilo več kot šest, to je videl Jake na prvi pogled!

Toda mati so se držali resno... Molčali so in molčé so zložili pred Maričko šest pirhov, tako lepih — uh! V peharju pa so ostali še štirje prav tako rdeči — juh!

Toda čemu se držé mati tako resno — ?!

„No, ali obetaš, da boš poslej pridnejši, kot si bil?“

„Obetam —“, je pritrdil Jake takoj. Česa bi ne bil obljubil v tistem trenutku! Roka se mu je kar sama od sebe iztezala po pirhih in srce mu je drhtelo nestrpnosti...

Mati pa so bili počasni — nalašč!

„Ali veš, da ni lepo, ako si trd do Maričke?“

„Vem.“

„Ali obetaš, da ne bodeš več?“

„Obetam —“

In prva dva pirha sta izginila iz peharja in se zablestela v Jaketovi roki. Druga dva sta še ostala... Kaj pa s téma?

„Ali veš, kdo je prosil zate, da imaš sedaj tako lepih pirhov?“

Jake je molčal. Tega res ni vedel...

In mati so mu povedali razločno in precej trdo:

„Marička!“

Potem je pa bilo Jaketu hudo, silno hudo... Sramoval se je pred Maričko, pred materjo, pred samim seboj... In zraven je čakal pirhov tako hrepeneče in tako nestrpno...

„Torej ali ti je žal radi tega?“

„Žal —“, je izgovarjal Jake; šlo mu je na jok ...

„Ali boš imel Maričko poslej rajši?“

„Bom.“

In potem sta padla še ostala dva pirha.

Kar je bilo pa potlej, to bom povedal čisto na kratko.

Jake in Marička nista snedla svojih pirhov takoj; zakaj to bi ne bilo lepo, ker bi s tem bila pokazala, da se ne moreta premagati niti malo, in pa ker bi se potem niti valinčati ne mogla ... Torej ne; ampak pred seboj sta jih imela na mizi in samo gledala sta jih in občudovala ... In tu — pogledajte! — se je pritaknilo zopet nekaj, kar ni bilo posebno ugodno za Jaketa. Marička je imela šest pirhov, kaj ne — on pa štiri; seveda, ker dva mu je bil maček ubil! Torej je bila Marička na boljem ... To je pa bila prilika, da bi se bilo dvignilo v Jaketovem srcu iznova kako slabo nagnjenje, kaj ne? Seveda, ko bi bil Jake še oni stari Jake! A sedaj ni bil! Sedaj se je Jake spomnil takoj, kaj je obetal materi še pred kratkim in tako slovesno ... In zato je bil vesel, dasi je imela Marička dva več kot on. — Zakaj bi ne bil! Saj jih je zaslužila! — Sicer je pa potem Marička sama zapazila, da ima Jake samo štiri pirhe; zato je takoj vzela najlepšega izmed svojih in ga dala Jaketu, zato da sta imela potem oba enako ... Oh, in potem — —, potem je bilo veselje! Pomislite: takoj sta skočila pokonci, pograbila pirhe in stekla na vrt, da se navalinčata še do kosila ... Oh, saj pravim!

Pavel Perko.

Zvončki.

ozrla ječa je bila in njena vrata so bila ledena. Na oknih je mrz risal ledene cvetlice.

Tedaj pa je potrkala na vrata te ječe pomlad. Mlada, komaj vstala pomlad. Ozrla se je okoli in nikogar ni bilo, ki bi ji odprl vrata. In vendar, kako si je želela prostosti!

Solnce je sijalo toplejše. Živahnejše so se zigravali žarki in pod njihovimi poljubi se je tajal tanki, beli snežek. Izpod njega pa so se prikazovale zlomljene, rjave travnate bilke vedno bolj ... vedno bolj. Naposled sveži, krepki zeleni pogonki. Travniki in holmi so zeleneli.

Le v gozdu med drevjem, med skalovjem se je krčevito oprijemal starec sneg. Dan za dnem je vedno bolj izginjal, krčil se in hropel.

A pomladi le ni hotel izpustiti iz ječe.

Tuintam je jezno zapihal. Starikovo bilje je zatrepetalo. Mrz je pretresal mladorojena telesca komaj vstalih travnatih bilk in jesensko listje dreves je jezno šumelo nad njim. Pomlad pa je le prosila: tako nežno, tako proseče.